

Değişen Aile Kavramının Metafor Analiziyle Kuşaklar Arası Değerlendirilmesi: X, Y, Z Kuşaklarının Aile Algısı

Fatma Betül Karabina | <https://orcid.org/0000-0002-6919-3061> | fbkarabina@gmail.com

Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul, Türkiye

Öz

Bu araştırmanın amacı, toplumumuzda X, Y ve Z kuşağındaki dindar bireylerin “aile” kavramına ilişkin algılarının, metaforlar aracılığıyla tespit edilmesidir. Araştırmanın çalışma grubu 2021 yılında İstanbul ve Erzincan illerinde ikamet eden, X (43-57 yaş), Y (23-42 yaş) ve Z (18-22 yaş) kuşağına mensup, kendini dindar olarak tanımlayan 600 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, online ortamda katılımcılara ulaştırılan “Aile ... benzer. Çünkü ...” şeklinde bir formla elde edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilerek, olgubilim (fenomenoloji) deseninden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise frekans analizi ve içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmada aile kavramına ilişkin X kuşağı tarafından 67, Y kuşağı tarafından 87, Z kuşağı tarafından ise 72 metafor geliştirilmiştir. Çalışmamızdaki üç nesilde de aile “ağaç” metaforuyla ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Üretilen metaforlar, benzerlik yönlerine göre X ve Y kuşağında 6, Z kuşağında ise 5 kategori kapsamında ele alınmıştır. Kuşaklar nezdinde sıralamaları değişmekle beraber tüm kuşaklarda ortak kategoriler “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile”, “Huzur Kaynağı Olarak Aile”, “Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile”, “Koruyucu Yönüyle Aile”, “Toplumun Özü Olarak Aile”, “Olumsuz Yönüyle Aile” olarak karşımıza çıkmakta, yalnızca Z kuşağında aile “Toplumun Özü” olarak tanımlanmamaktadır. Bunlarla beraber katılımcıların dindar kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde, ürettikleri metaforların Tanrı’yla olan ilişkilerinde de önemli etkiler barındırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Algısı, Dindarlık, Kuşaklararası Farklılıklar, Metafor Analizi, Z Kuşağı

Atıf Bilgisi

Karabina, Fatma Betül (2025). Değişen Aile Kavramının Metafor Analiziyle Kuşaklar Arası Değerlendirilmesi: X, Y, Z Kuşaklarının Aile Algısı. *Aile Dergisi*, 3/2, 1-38.

<https://doi.org/10.70348/aile.2025.16>

Geliş Tarihi	24.12.2025
Kabul Tarihi	12.05.2025
Yayın Tarihi	30.12.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu makale, Uluslararası Aile Sempozyumu'nda sunulan "Değişen Aile Kavramının Metafor Analiziyle Kuşaklar Arası Değerlendirilmesi: X, Y, Z Kuşaklarının Aile Algısı" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu çalışma Doç. Dr. Gülüşan Göcen danışmanlığında Eylül 2022 tarihinde sunduğumuz/tamamladığımız X, Y ve Z Kuşağındaki Dindar Bireylerin Anne, Baba ve Aile Algısının İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, 2022). Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Beyan	
Benzerlik Taraması	Yapıldı - İntihal.Net
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Telif Hakkı & Lisans	

Intergenerational Evaluation of the Changing Concept of Family Through Metaphor Analysis: Family Perceptions of Generations X, Y, and Z

Fatma Betül Karabina | <https://orcid.org/0000-0002-6919-3061> | fbkarabina@gmail.com

Presidency of Religious Affairs, Istanbul, Türkiye

Abstract

The purpose of this research is to identify the perceptions of "family" concept among religious individuals from X, Y, and Z generations in our society through metaphors. The study group consists of 600 individuals who define themselves as religious and belong to X (ages 43-57), Y (ages 23-42), and Z (ages 18-22) generations residing in Istanbul and Erzincan provinces in 2021. Data for the research was obtained through a form sent to participants online, asking them to complete the sentence "Family is like... because...". Qualitative research method was preferred in the study, utilizing the phenomenology design. Frequency analysis and content analysis were used in the analysis of the data. In the study, 67 metaphors were developed by the X generation, 87 by the Y generation, and 72 by the Z generation regarding the concept of family. In our study, family was attempted to be explained by associating it with the "tree" metaphor in all three generations. Considering the similarities, the metaphors were categorized under 6 categories for X and Y generations, and 5 categories for the Z generation. Although the rankings vary by generation, common categories such as "Family as an Indivisible Whole", "Family as a Source of Peace", "Family as an Essential Element of Life", "Family as a Protective Entity", "Family as the Essence of Society", and "Family's Negative Aspects" emerge across all generations, with only the Z generation not defining family as the "Essence of Society". Furthermore, it was observed that the metaphors produced by the participants, who are considered to be religious individuals, also have significant effects on their relationship with God.

Keywords: Family, Perception of Family, Religiosity, Intergenerational Differences, Metaphor Analysis, Generation Z.

Citation

Karabina Fatma Betül. (2025). Intergenerational Evaluation of the Changing Concept of Family Through Metaphor Analysis: Family Perceptions of Generations X, Y, and Z, *Aile Journal*, 3/2, 1-38.

<https://doi.org/10.70348/aile.2025.16>

Date of Submission	24.04.2025
Date of Acceptance	12.05.2025
Date of Publication	30.12.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External This article is the revised and developed version of the conference presentation entitled “Intergenerational Evaluation of the Changing Concept of Family Through Metaphor Analysis: Family Perceptions of Generations X, Y, and Z”, delivered at the on International Family Symposium / This article is extracted from my master thesis dissertation entitled Doç. Dr. Gülüşan Göcen supervised by September 2022 (İstanbul University, İstanbul/Turkey, 2022). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Ethical Statement	
Plagiarism Checks	Yes - İntihal.Net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Aile, insanlığın varoluşundan itibaren varlığını ve devamlılığını sürdüren, toplumun temel yapı taşıdır. Geçmişten günümüze toplumda yaşanan mikro ve makro ölçekteki değişimler en temelde aile kurumunu etkilemektedir. Özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda yaşanan Sanayi Devrimi'yle beraber ortaya çıkan demokratikleşme hareketleri birçok değişimin ana kaynağı olmuş, bu dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler ve dönüşümler toplumsal yapının ana kurumlarından biri olan aileyi de etkilemiştir. Aile içi sosyal ilişkiler, ailenin büyüklüğü, mekanı vb. gibi özelliklerde yaşanan değişimler, ailenin tanımlanmasında ve yapısında önemli farklılıklar meydana getirmektedir (Alp, 2024; Kurttaş, 2025).

Her toplumun, aileye olan yaklaşımı ve ona yüklediği anlam, toplumların geçirdiği gelişim ve değişimlere göre farklılık arz etmektedir. Örneğin kırsal bölgeyle kentsel bölgedeki aile tanımı değişmektedir. Yine avcı-toplayıcılıktaki aile ile sanayileşme döneminde aileye yüklenen anlam oldukça farklıdır. Üretim şartlarındaki değişimler bu durumu etkilemektedir (İhtiyar, 2024). Dolayısıyla genel geçer bir aile tanımı yapabilmek pek mümkün olmamakla beraber, genel anlamıyla sosyalizasyon sürecinin en temel kaynağı olarak kişinin inanç, fikir ve davranışlarının köklerini içinde barındıran sosyal bir olgudur. Aile, gözümüzü dünyaya açtığımız andan itibaren ilk karşılaştığımız, içinde yer aldığımız ve doğrudan ilişki kurduğumuz, yaşamımızın ilk ve yegane birlikteliktir (Eyce, 2000; Gül, 2024). Ancak bu birliktelik zamanla bazı faktörlere bağlı olarak değişim göstermiştir. Köyler ve kentler arasındaki göç dalgası, geniş ailenin dağılarak kentlere dağılmasına sebep olmuş, kentlerdeki yeni yaşam ve çalışma koşulları bireylerin aile içerisindeki konumlarını etkilemiştir. Bununla beraber sanayileşme, sekülerleşme, kadının çalışma yaşamına dahil olması ve evin geçimini sağlama rolünü erkekle paylaşması, ailede kadın-erkek arasındaki rollerin değişimi gibi faktörler bu duruma zemin hazırlamıştır (Çelik, 2010; Epik, Çiçek, Altay; 2017; Alp, 2024; Yalçın, 2025).

Zaman içerisinde ailede ortaya çıkan bu farklılıklar kuşaklar üzerinde de kendini göstermektedir. Geçmişten günümüze insanoğlu yaşadığı olaylardan ve durumlardan hem etkilenip hem de başkalarını etkileyerek kuşakları meydana getirmişlerdir. Yaklaşık yirmi beş otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeğine (TDK, 2025) kuşak denmekte ve tarihsel süreci incelendiğinde psikoloji,

sosyoloji, politika ve felsefe gibi birçok disipline araştırma konusu olduğu görülmektedir (Uğur, 2023).

Kuşakların teorik yapısı subjektif olduğundan, kuşaklar arası sınırlar nesnel bir gerçeklik taşımamaktadır. Dolayısıyla nesillerin başlangıç ve bitiş tarihleri net sınırlar olarak değil, toplumsal değişimin akışında yol gösterici olarak ele alınmalıdır. Fakat başlangıç ve bitiş tarihlerine yönelik hem fikir olunan birtakım tarihler de mevcuttur. Kültürel önemi zaman içerisinde artıp azalsa da “Geleneksel/Sessiz Kuşak”, “Baby Boomers (Bebek Patlaması)” ve “X Kuşağı” kavramları, kendi benzersiz bakış açılarıyla birbirini takip eden kuşaklar ortaya çıktıkça, bu toplumlardaki değer farklılıklarını ortaya koymak adına bir çeşit kısa yol olarak değerlendirilmeye başlamış, yirminci yüzyılın sonlarına doğru, yazarlar tarafından yeni kuşaklar “Y Kuşağı / Millenians (Milenyum Kuşağı)”, “Net Nesil”, “Z” Kuşağı “Gelecektekiler” ve “Ben Nesil” olarak tanımlanmaya başlamıştır (Ng, Lyons ve Schweitzer, 2012). Ülkemizde sistematik bir kuşak çalışması bulunmadığı için (Aka, 2018) çalışmamızda Batılı kuşak kuramlarından faydalanılmıştır. Bundan hareketle en çok tercih edilen kuşak sınıflandırması X kuşağı (1965- 1979), Y kuşağı (1980-1999) ve Z kuşağı (2000 ve sonrası) biçiminde olduğundan (Ayhün, 2013) çalışmamıza dahil olan nesillerin yaş aralığı olarak bu tarihler baz alınmıştır.

Strauss ve Howe’un (1991) kuşaklara ilişkin teorisine göre, benzer süreçlerden geçen kişilerin ortak bir inanç, düşünce ve davranışa sahip oldukları öne sürülmektedir (Twist & Newcombe, 2021). Hem kişisel hem sosyal yaşamlarında değişik davranış biçimlerine sahip olmaları ve kendinden önceki dönemlere benzememeleri nedeniyle anlaşılmaya çalışılan, bazen ise eleştirilen insanlar olarak nitelendirilen kuşak kavramını tanımlama gayretleri Batı’da 1950’lerden itibaren yoğunlaşmıştır. Ülkemizde ise bu durum yirmi birinci yüzyılın başından itibaren araştırma konusu haline gelmiştir (Ekşili ve Antalyalı, 2017). Bununla beraber ortak zaman diliminde yaşayan insanların beklentileri, algı biçimleri, hayata bakış açıları, alışkanlıkları ve gündelik yaşam pratikleri kendilerinden önceki ve sonraki zamanlarda yaşayanlara göre farklılık arz etmektedir. Kuşaklar yetişme biçimleri bakımından, içinde buldukları dönemin şartlarına bağlı olarak birtakım farklılıklara sahiptirler ve bu farklılıklar onların kendinden önceki ve sonraki nesiller arasında karakter, sosyal yaşam ve alışkanlıklarında önemli ayrışmaları ortaya çıkarmıştır. Bu ayrışmaların en belirgin hissedildiği yerlerden birisi de “aile” kavramıdır. Ailenin temel görevlerinden biri de

toplumsal değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamak adına gelecek kuşaklara aktarımını sağlamaktır. Bu aktarım kuşaklar boyunca devam etmekte ve korunmaya çalışılmaktadır (Tunç, 2024).

Ortaya çıkan bu durum ailenin nesiller bazında araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Toplumsal değişimin ve dönüşümün odak noktasında yer alması dolayısıyla “aile” kavramının incelenmesinin alana katkı sunacağı umulmaktadır. Bununla birlikte dönüşümün üç kuşak bazında incelenmesi değişime neden olan faktörlerin ortaya çıkarılması bakımından oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın amacı X, Y ve Z kuşağındaki dindar bireylerin “aile” algısına ilişkin görüşlerinin hangi metaforlarla ifade edildiği ve ortaya çıkan bu metaforların hangi kavramsal kategoriler altında toplandığının belirtilmesidir. Çalışmamızın amacı nesiller arası aile algısının dinle bağlantılı olarak araştırılmasına dayandığı için örneklem grubu dindar bireylerden oluşmaktadır. Nitekim din, kişinin en temel ilişkilerini düzenleyen ve onlar üzerinde söz sahibi olan bir yapıdır. Dindar kişilerin bu kavramlara yüklediği anlamlar üzerinden bu yapının süreç içerisinde farklılık gösterip göstermediği anlaşılmaktadır. Müslüman toplumundaki aile yapısı, İslam’ın ana prensipleri çerçevesinde şekillendiği için ailenin dinle olan bağlantısı oldukça önemlidir. İslam, diğer dinlerden farklı olarak bireyin ve toplumun inşasında aileyi toplumun merkezinde ele almaktadır (Gül, 2024).

Tüm dinler, içerisinde yer aldığı dil dünyasında anlam bulmaktadır. Bundan dolayı, bir toplumda hakim olan din diliyle, o toplumun söylemleri arasında güçlü bir bağlantı vardır. Dolayısıyla din dili, toplumda yaşam ve düşünce tarzına göre, duygu ve düşüncelerin aktarımında kullanılan dilden etkilenmektedir (Aybey, 2018). Dindar kişiler bu kavramları çoğunlukla kendi dininin onu anlamlandırdığı şekilde anlamlandırmakta ve o dinin söylem ve sembollerıyla ifade etmektedir. Bu nedenle topluma hakim olan din dili, kişilerin dini tutum ve yaşayışlarında önemli bir yer tutmaktadır. Dinin kişiler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, dinin aileye bakışımın ve insanlar üzerindeki etkisinin, kuşakların değişimine paralel olarak değişip değişmediği daha net bir şekilde ortaya konabilecektir.

Bu araştırmanın temel amacı; kendini dindar olarak tanımlayan kişilerin “aile” algısına ilişkin nasıl bir anlam yüklediğini, X, Y ve Z kuşakları bazında ele alarak değerlendirmektir. Bu genel amaç çerçevesinde, araştırmanın soruları şunlardır:

- X kuşağındaki dindar bireylerin “aile” kavramına ilişkin elde ettikleri metaforlar nelerdir?
- Y kuşağındaki dindar bireylerin “aile” kavramına ilişkin elde ettikleri metaforlar nelerdir?
- Z kuşağındaki dindar bireylerin “aile” kavramına ilişkin elde ettikleri metaforlar nelerdir?
- X neslinin “aile” olgusuna dair geliştirdikleri metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında bir araya getirilmektedir?
- Y neslinin “aile” olgusuna dair geliştirdikleri metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında bir araya getirilmektedir?
- Z neslinin “aile” olgusuna dair geliştirdikleri metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında bir araya getirilmektedir?
- Kendini dindar olarak tanımlayan X, Y ve Z kuşakları arasında “aile” algısına yönelik bir değişim ve dönüşüm yaşanmış mıdır? Yaşanmışsa hangi yönde bir değişim meydana gelmiştir? Yaşanmamışsa bunun sebebi nedir?

1. Yöntem

Günlük yaşam içerisinde var olan ancak kişilerin, bir olguya dair taşıdıkları anlamın ya da bütüncül bakış açısının yeterli olmadığı yapıların anlaşılmasında nitel araştırma yöntemi tercih edilmektedir (Creswell, 2017). Nitel araştırma yöntemi, ele alınan sosyal süreçlerin ya da kişinin veya toplum davranışlarının olabildiğince derinlemesine ortaya çıkarılmasını ve resmedilmesini sağlamaya çalışan yöntemdir. Nitel araştırmalarda amaç, anlamak ve gerçeği olduğu gibi tanımlamak üzerine kuruludur. Araştırmanın soruları, günümüz süreçlerine odaklanabileceği gibi geçmişe dönük bir anlama ve yorumlama çabası da olabilmektedir (Kümbetoğlu, 2008).

Nitel araştırmanın amacı, kişilerin kendi dünyalarını ve içinde yer aldıkları toplumsal dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını yorumlamaya çalışmaktır (Kurt, 2019). Bu yöntemde “olaylar ve bağlamlar”ın dili ön planda yer almakta, bu olayların ayrıntılı incelemelerine odaklanılmakta ve özgün yorumlar ortaya konmaya çalışılmaktadır (Neuman, 2009).

Bundan dolayı aile kavramının kuşaklar nezdinde ne şekilde anlamlandırıldığını inceleyen araştırmamız için de en uygunu nitel metodolojidir. Bu araştırmada, çalışmaya katılan kişilerin “aile” algısını felsefi ve psikolojik anlamlandırmamızı sağlayacak ifadelerin ele alınması ve bu kavrama ilişkin derinlemesine inceleme yapılabilmesi için nitel metotta tercih edilen desen, olgubilim (fenomenoloji) olmuştur. “Görüngübilim” olarak da adlandırılan bu modelde daha çok algılar ve duyulara odaklanılarak özü görmek amaçlanmaktadır. Bu noktada kişilerin olguları nasıl anlamlandırdıkları oldukça önemlidir (Şimşek, 2018).

Çalışmamızda veri toplama sürecinde, elde edilen formlarla katılımcılar tarafından geliştirilen metaforlar analiz edilmiştir. Bu yöntem, bizim çalışmamızda metaforların analiz edilmesine imkan tanımakla beraber, fenomenolojik araştırmalarda olması beklenen derinlemesine görüşmeler ve çözümlenmeler gibi detaylı olmamaktadır. Bu durum çalışmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Bu noktada çalışmamız, katılımcılarının deneyimlerini derinlikleriyle sunmaktan öte, onların bir kavrama yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla görünür kılmaktadır. Nitekim örneklemin geniş olmasıyla beraber fenomenolojik desenin tercih edildiği benzer çalışmalar da bulunmaktadır (Ercan, 2014; Çetinkaya, 2014; Yılmaz vd, 2020; Baş & Kıvılcım, 2019; Sarı vd, 2025; Yıldırım, 2025).

Çalışmada “aile” algısının derinlemesine incelenebilmesi için en uygun metodoloji olan metafor/mecaz tekniği kullanılmıştır. Metaforlar, insan zihninde var olan anlamları, farklı benzetmelerle ortaya çıkaran, metaforla anlatılmak istenenleri derinlikleri ile ele almamıza ve içselleştirmemize katkı sunan mekanizmalardır (Güneş & Fırat, 2016).

Bu araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılarak, İstanbul ve Erzincan illerinde yaşayan, X, Y ve Z kuşağında yer alan, kendini dindar olarak tanımlayan 600 kişiden oluşmaktadır. Çalışmamızda araştırma örnekleminin büyük bir kitle üzerinde nasıl sonuç vereceğini izleyebilmek ve çok sayıda görüntünün ortaklığını görebilmek için örneklem geniş tutulmuştur. Çalışmaya dahil olan kişilerin içerisinde yer aldıkları kuşaklara ve demografik özelliklere göre sınıflandırılması Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. X, Y ve Z Kuşağındaki Kişilerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Demografik	Değişkenler	f	%
Kuşak	X	200	33,3
	Y	200	33,3
	Z	200	33,3
Cinsiyet	Kadın	300	50
	Erkek	300	50
Medeni Hal	Evli	223	37,1
	Bekar	377	62,8
Çocuk Sayısı	Yok	415	69,1
	1-3	159	26,5
	3+	26	4,3
Meslek	Ev Hanımı	71	11,8
	Memur	34	5,6
	Öğretmen	76	12,6
	Doktor	15	2,5
	Serbest meslek	23	3,8
	Esnaf	24	4
	Emekli	12	2
	Akademisyen	29	4,8
	Din görevlisi	17	2,8
	Mühendis	19	3,1
Sosyoekonomik Durum	Öğrenci	280	46,6
	Düşük	57	9,5
	Orta	447	74,5
Kardeş Sayısı	Yüksek	96	16
	Yok	14	2,3
	1-3	295	49,1
Dindarlık Düzeyi	3+	291	48,5
	Düşük	37	6,1
	Orta	391	65,1
Anne-Baba	Yüksek	172	28,6
	Birlikte	487	81,1
	Ayrı	24	6
Din Eğitimi	Anne vefat	37	6,1
	Baba vefat	52	8,6
	Evet	525	87,5
Alma Durumu	Hayır	75	12,5
	İstanbul	300	50
Yaşadığı Şehir	Erzincan	300	50
	Toplam	600	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde katılımcıların genel profilinin (18-57 yaş); çoğunlukla bekar, öğrenci, çocuk sahibi olmayan, ekonomik düzeyleri orta, 1-3 arası kardeşe sahip, orta düzeyde dindar, din eğitimi almış anne-babası birlikte ve hayatta olan kişilerden oluştuğu görülmektedir.

1.1. Verilerin Toplanması

Araştırmamızın verileri, Covid-19 pandemisi dolayısıyla online ortamda oluşturulan bir form ile toplanmıştır. İki bölümden oluşan formun ilk kısmında çalışma grubunun demografik bilgilerine dair (cinsiyet, meslek, doğum tarihi, sosyoekonomik durum gibi genel bilgilere ek olarak çalışmanın dindarlık odaklı planlanmasından dolayı dini durumu, aileden aldıkları dini eğitime dair) sorular bulunmaktadır. Formda katılımcıların hangi kuşakta bulduklarına yönelik X (1965-1979), Y (1980-1999) ve Z (2000-...) seçenekleri yer almaktadır. Çalışmamızda yer alan nesil aralıklarının belirlenmesinde ise en sık kullanılan kuşak sınıflandırması tercih edilmiştir (Aka, 2018).

İkinci bölümde, demografik bilgilerden sonra, araştırma grubunun aile algısını ortaya çıkarmaya ilişkin “Aile... benzer. Çünkü...” ifadeleri yöneltilmiştir. Metafor geliştirilmesi için standart kullanıma sahip bu cümlelerle katılımcıların aile kavramını nasıl tanımladığı ve ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu noktada Saban (2008), metaforların araştırma aracı olarak kullanıldığı durumlarda; birinci cümlede bulunan “gibi” ya da “benzer” ifadesinin metaforun konusu ve kaynak arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla kullanıldığını belirtmiş, ikinci cümlede bulunan “çünkü” kavramının ise mantıksal dayanağın anlaşılmasına katkı sunduğunu ifade etmiştir. Bizim çalışmamızda da “benzer” ve “çünkü” kavramları kullanılarak çalışma grubunun konuya ilişkin metafor üretmeleri ve ürettikleri bu metaforlara bir gerekçe sunmaları istenmiştir.

Araştırmanın verileri, Mayıs-Temmuz 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplama sürecinin öncesinde İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Etik Kurulu'na başvuru yapılarak etik kurul izni alınmıştır (15.03.2021-74). Covid-19 pandemi şartları sebebiyle veri toplama aracı çevrimiçi ortamda Google Formlar aracılığıyla katılımcılara iletilmiştir. Oluşturulan formlar İstanbul ve Erzincan illerinde ikamet eden, kendini dindar olarak tanımlayan X, Y ve Z kuşağındaki kişilere uygulanmıştır.

Elde edilen formlarda demografik bilgilerin doldurulup, metafora ilişkin açık uçlu soruların ise eksik veya boş bırakıldığı, metafor belirtilmesine rağmen gerekçesinin ifade edilmediği, cevapların anlaşılır olmadığı formlar geçersiz sayılarak analiz dışı bırakılmıştır. Bu nedenle 178 adet form geçersiz kabul edilerek, geçerli sayılanlar ise en sık tekrarlayan metafordan en aza doğru ve alfabetik sıraya göre sıralanmıştır. Çalışmada değerlendirilmeye tabi tutulmayan formlar çıkarıldıktan sonra, toplam 600 geçerli form çalışma kapsamına alınmıştır.

1.2. Verilerin Çözümlemesi ve Analizi

Araştırmamızda öncelikle katılımcıların aileye yönelik ürettikleri metaforlar ve bu metaforların oluşturduğu kategoriler ele alınmıştır. Metin içerisinde toplanan veriler arasından alıntılar verilirken, açıklamanın hangi katılımcıya ait olduğuna ilişkin kişisel bilgiler açıklamanın hemen peşine parantez içerisine kodlanmış biçimde belirtilmiş, aynı kuşak ve cinsiyetteki katılımcıları birbirinden ayırt etmek amacıyla kuşak ve cinsiyeti sembolize eden harfin peşine numaralandırma yapılmıştır (X, K33; Z, E27...gibi).

Online olarak toplanmış veriler bilgisayar ortamına geçirildikten sonra, katılımcıların aileye yönelik ürettikleri metaforlar kodlanmış, en sık tekrar eden metafordan en aza doğru ve alfabetik sıraya göre sıralanarak içerik ve frekans analizi için en uygun hale getirilmiştir. İçerik analizi belli kurallara ilişkin kodlamalarla metnin birtakım kelimelerinin daha küçük kategorilerle özetlendiği ve sistematik biçimde tanımlanmasına ilişkin çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyüköztürk vd, 2021).

Adlandırma aşamasında, katılımcıların geliştirdikleri metaforların birbiriyle benzerlik ve farklılıkları göz önüne alınarak kategorileştirmesi sağlanmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik, sosyal gerçekliği en yalın haliyle ve araştırma verilerine göre yansıtmak için nitel araştırmada yer alması gereken oldukça önemli ölçütlerdir (Kümbetoğlu, 2008). Bu araştırmada da geçerliliği sağlamak amacıyla çalışmada ele alınan araştırma yöntemi ve veri analiz süreci detaylı biçimde aktarılmış, takip edilen tüm adımlar ayrıntılı bir biçimde ifade edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve gerekçelerinden alıntılar, bulgular bölümünde ifade edilerek araştırmanın geçerliliği artırılmıştır.

Çalışmanın güvenilirliğinin sağlanmasında ise, metafor verilerinin elde edilen temalarla bağlantılı olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla uzman görüşünden yararlanılmıştır. “Aile” kavramı için elde edilen temalar ve ona ait metaforların yer aldığı listeler, nitel araştırma noktasında yetkin bir uzmanın incelemesine tabi tutulmuştur. Alan uzmanından üretilen metafor verilerini kodlaması ve gönderilen temalarla kendi elde ettiği temaları karşılaştırması istenmiştir.

Alan uzmanı metaforları, bağlı olduğu kategoriler içerisine yerleştirmiştir. Daha sonra alan uzmanının kendi eşleştirmeleri ile araştırmacının yaptığı sınıflandırmalar karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları belirlenmiş, araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994) “Güvenirlik = Görüş birliği/Görüş Birliği + Görüş ayrılığı x 100” formülüyle hesaplanmış ve %97 oranında güvenilirlik sağlanmış ve ortaya konan kategorilerin büyük ölçüde tutarlılığı tespit edilmiştir. Bu hesaplama sonucu güvenilirlik sırasıyla %93, %98, %97 olarak bulunmuştur. Elde edilen tüm verilerin bilgisayar ortamında toplanmasının ardından katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır.

2. Bulgular

1.1. X Kuşağındaki Dindar Kişilerin Aile Algısı

Aile sosyal bir yapı olmakla beraber aynı zamanda kişinin kimlik edindiği ve onu şekillendirdiği en temel mekandır. Bu mekan nasıl şekillenirse içerisinde yaşayan kişiler de öyle olacaktır. Dolayısıyla iyi bir aile, iyi bir insan ve toplum sayılmaktadır (Ünal, 2025). Kişinin kimliğini oluşturan bu yapının onun anlam dünyasını oluşturan dinden bağımsız biçimde değerlendirmesi mümkün değildir. Ayten ve Yıldız (2016)’ın araştırmasında da dindarlığın kişinin zorlu süreçlerinde sabır, dua ve ibadetlere yönelim, hayra yorma düşüncesi, Allah’la sıkı bir bağ kurma ve dindarlardan destek alma gibi olumlu dini başa çıkma yöntemleri aracılığıyla bireyin hayat memnuniyetine katkı sunduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda ele alınacak olan “aile” algısının da dindar kişiler ekseninde incelenmesi önemlidir. Araştırmamızın bu kısmında X kuşağındaki katılımcıların “aile” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar, katılımcı sayısı ve yüzdesiyle beraber Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. X Kuşağındaki Dindar Katılımcıların “Aile” Algısına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	f	%	Metafor	f	%	Metafor	f	%
Ağaç	23	11,5	Bahçe	1	0,5	Oksijen	1	0,5
Yuva	18	9	Cennet	1	0,5	Okul	1	0,5
Kök	14	7	bahçesi			Orkide	1	0,5
Bir elin	9	4,5	Çadır	1	0,5	Paradoks	1	0,5
parmakları			Çember	1	0,5	Servet	1	0,5
Vücut	9	4,5	Çiçek	1	0,5	Sevgi	1	0,5
Cennet	8	4	Çiçek bahçesi	1	0,5	Soba	1	0,5
Çekirdek	8	4	Düğüm	1	0,5	Sofra	1	0,5
Çınar	8	4	El	1	0,5	Soğuk su	1	0,5
Nefes	7	3,5	Elma	1	0,5	Sonbahar	1	0,5
Su	7	3,5	Etle kemik	1	0,5	Sosyal kurum	1	0,5
Tohum	7	3,5	Güneş	1	0,5	Şömine	1	0,5
Binanın tuğlaları	5	2,5	Hava	1	0,5	Takım	1	0,5
Kördüğüm	5	2,5	Hayat	1	0,5	TBMM	1	0,5
Sarmaşık	4	2	Hücre	1	0,5	Temel yapı	1	0,5
Sığınak	4	2	İlaç	1	0,5	taşı		
Boncuklu kolye	3	1,5	Kablo	1	0,5	Toprak	1	0,5

Ev	3	1,5	Kainat	1	0,5	Yapboz	1	0,5
Gül	3	1,5	Kale	1	0,5	Yarış pisti	1	0,5
Kelepçe	3	1,5	Kalkan	1	0,5	Yemek	1	0,5
Nar	3	1,5	Merhem	1	0,5	Yıldız	1	0,5
Dağ	2	1	Mevsim	1	0,5	Zincir	1	0,5
Orman	2	1	Mutluluk	1	0,5	Toplam	200	100
“1” rakamı	1	0,5	Nur	1	0,5			

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde X kuşağındaki katılımcıların “aile” kavramına ilişkin 67 metafor geliştirdikleri ve bu metaforlara dair 200 görüş belirttikleri görülmektedir. Katılımcılar en fazla “ağaç” (23 kişi, %11,5) metaforuyla aileyi açıklamaya çalışmıştır.

Ortaya çıkan verilere göre, X kuşağı üyeleri tarafından “aile” kavramına dair geliştirilen metaforlar, 6 kategori altında bir araya getirilmiştir. Elde edilen kategoriler ve içerisindeki metaforlar Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3. X Kuşağındaki Dindar Katılımcıların “Aile” Algısına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metafor	f	%
Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile	Ağaç (9), Bir elin parmakları (9), Vücut (9), Çınar (7), Yuva (6), Kördüğüm (5), Sarmaşık (4), Kelepçe (3), Nar (3), Boncuklu kolye (3), Ev (2), Çember (1), Çiçek bahçesi (1), Düğüm (1), El (1), Elma (1), Etle kemik (1), Kablo (1), Kainat (1), Mevsim (1), Sofra (1), Takım (1), Yapboz (1), Yıldız (1), Zincir (1)	74	37
Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile	Ağaç (14), Nefes (7), Su (7), Yuva (7), Binanın tuğlaları (4), Kök (3), Orman (2), “1” rakamı (1), Hava (1), Hayat (1),	50	25

	Hücre (1), Oksijen (1), Temel yapı taşı (1)			
Huzur Kaynağı Olarak Aile	Cennet (8), Sığınak (4), Yuva (3), Bahçe (1), Cennet bahçesi (1), Güneş (1), Mutluluk (1), Nur (1), Servet (1), Sevgi (1), Soba (1), Soğuk su (1), Sosyal kurum (1), Şömine (1), Yemek (1)	27	13,5	
Koruyucu Yönüyle Aile	Dağ (2), Binanın tuğlaları (1), Çadır (1), Çınar (1), Ev (1), İlaç (1), Merhem (1), Kale (1), Kalkan (1), Yuva (1)	11	5,5	
Olumsuz Yönüyle Aile	Gül (3), Çiçek (1), Sonbahar (1), Orkide (1), TBMM (1), Paradoks (1), Yarış pisti (1)	9	4,5	
Toplumun Özü Olarak Aile	Kök (11), Çekirdek (8), Okul (1), Tohum (7), Toprak (1), Yuva (1)	29	14,5	
Toplam	76	200	100	

Tablo 3'e bakıldığında ortaya çıkan metaforların, metafor çeşitliliği bakımından "Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile", "Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile", "Huzur Kaynağı Olarak Aile", "Koruyucu Yönüyle Aile", "Olumsuz Yönüyle Aile" ve "Toplumun Özü Olarak Aile" şeklinde sıralandığı görülmektedir. Her bir kategoriye yönelik metaforlar ve katılımcı ifadelerine ise aşağıda yer verilmektedir.

Kategoriler incelendiğinde aynı metaforların farklı kategoriler altında değerlendirildiği görülmüştür. Örnek olarak bazı katılımcılar "ağaç" kavramının yaşamın ana kaynağı olduğuna değinirken, bazıları ise onun dallarıyla yapraklarıyla beraber ayrılmaz bir bütün oluşuna dikkat çekmiştir.

X kuşağı üyeleri aileyi açıklarken, geliştirdikleri metaforlarla ailenin bütünlüğü arasında bir ilişki kurmuşlar ve aile fertleri arasında birine zarar gelmesi durumunda bu bütünlüğün bozulacağından bahsetmişlerdir. Bundan hareketle “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile” kategorisi oluşturulmuştur. Katılımcılar bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Aile kördüğüme benzer. Çünkü geçirilen acı tatlı günler aile bireylerini kopmazcasına sıkıca birbirine bağlar (X, K79).

Aile birbirine bağlı kabloları benzer. Çünkü biri diğerinden ayrılrsa öteki işlevini yitirir. Ailenin de aynen bu şekilde tüm bireyleri birbirine bağlıdır. Her birinin görevi, sevgisi farklıdır. Biri eksilse ya da birine zarar gelse diğerlerinde de bu eksiklik hissedilir. Aile tıpkı bu şekilde birbirlerine bağlıdır (X, E44).

Katılımcıların, aileyi en fazla ayrılmaz bir bütün olarak görmekle beraber yaşamın temel kaynağı olarak nitelendirmesinden hareketle “Yaşamın Vazgeçilmez unsuru Olarak Aile” kategorisi oluşturulmuştur. X kuşağı üyelerinin bu kategoriye ilişkin görüşleri şöyle ifade edilmiştir:

Aile insan nefesine benzer. Çünkü nasıl ki nefesimiz olmadığında vücudumuzun tüm organları işe yaramaz ise kişinin de ailesi olmadığında nefessiz organ gibidir. Aile de insana güç veren en güzel ortamdır (X, K86).

Aile yan yana sıralanmış "0" sıfır rakamlarının en başına yazılmış "1" rakamına benzer. Çünkü o yoksa hiçbir şeyin hiçbir kıymeti yok, her şey kıymetini onun varlığına borçlu (X, E5).

Aile toplumun temel yapı taşı gibidir. Çünkü örf ve adetlerimizi bir sonraki nesle aktarır. Saygı, sevgi ve davranışlarımızı bir sonraki nesle aktarır (X, E31).

Aile sevgi, saygı, aidiyet ve paylaşma gibi temel değerlerin edinildiği ve duygusal paylaşımın da yoğun yaşandığı bir yapıdır (Ünal, 2025). Çalışmamızdaki dindar X kuşağının “aile” algısına ilişkin oluşturulan üçüncü kategori ise “Huzur Kaynağı Olarak Aile” kategorisidir. Katılımcılar ailenin kişiye huzur ve mutluluk sunan bir ortam olmasını “mis kokulu bahçe, lezzetli yemek, mevsimler” gibi metaforlarla açıklamaya çalışmışlardır.

Aile, ağustos sıcaklığında, yerin altından buz gibi kaynayan soğuk suya, kış soğuğunda üzerinde kaynamaya başlayan ibriğin konulduğu sobaya benzer. Çünkü öyle bir huzur verir (X, K5).

Aile mis kokulu bahçeye benzer. Çünkü huzur ordadır. Gözün şendir, gönlün huzurlu. Hiç çıkmak istemezsin (X, K21).

Aile sevgiye benzer. Çünkü sevgi çoğaldıkça aile güçlenir (X, K74).

Aile sosyal bir kurumdur. Çünkü dayanışmanın, paylaşmanın, sevginin, saygının ve sorumluluğun olduğu bir yapıdır (X, E8).

Araştırmamızın örneklem grubunun dindar kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde ailenin mutluluk kaynağı olarak nitelendirilmesi beklenen bir durumdur. Bir diğer kategorimiz olan “Koruyucu Yönüyle Aile” de ise X kuşağı üyeleri, ailenin tehlikelerden koruyan ve kişiye güven sağlayan yönünden bahsetmişlerdir. “Çınar, binanın tuğlaları, yuva, ev, kalkan” gibi kavramların kuşatıcı ve zararı önleyen yönüne dikkat çekerek, bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

Aile çınara benzer. Çünkü kuşatıcı ve koruyucudur (X, K33).

Aile yuvaya benzer. Çünkü çocuklar yuvada kendini güvende hisseder (X, K18).

Aile kalkana benzer. Çünkü güçtür. Bizi dışarıdaki zararlardan, kötülüklerden korur (X, E87).

X nesli üyeleri ağırlıklı olarak ailenin olumlu yönlerine vurgu yapmakla beraber olumsuz yönlerine de değinmiş ve bundan hareketle “Olumsuz Yönüyle Aile” kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategori altında üretilen metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde bazı dindar katılımcılar, “aile”nin belli bir dengede olması halinde sağlıklı bir zeminde olabileceği, aksi halde olumsuzluklar barındırabileceği düşüncesindedir.

Ailem sonbahara benzer. Çünkü aile bireyleri de ne çok sıcak ne de çok soğuktur (X, K32).

Aile orkideye benzer. Çünkü çok sularsan çürür, az sularsan kurur, çok güneş kurutur, az güneş soldurur (X, K58).

Bu kategoride içerisinde yer alan katılımcılardan biri ise ailenin bir rekabet ortamı olduğunu “Aile yarış pistine benzer. Çünkü en iyi yarışmacının

seçildiği, yani en iyi evlat, en iyi anne baba kim yarışının yapıldığı alandır” (X, E18) şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıdaki ifadelerden hareketle, X kuşağının içinde bulunduğu dönemde aile bireylerinin geçim derdiyle meşgul olmasından kaynaklı ailesine yeteri kadar zaman ayıramayıp, aidiyet duygusu geliştiremediği varsayımına ulaşılabilir.

X kuşağının aile algısına ilişkin ele alınan son kategori ise “Toplumun Özü Olarak Aile” dir. Katılımcılar, ailenin toplumun temel yapı taşı olduğunu çoğunlukla “kök, toprak, tohum” metaforlarıyla açıklamaya çalışmıştır.

Aile köklere benzer. Çünkü aidiyet hissettirir. Aidiyet çok önemli bir duygudur. Kimsesiz olanlara Allah kolaylık versin (X, K33).

Aile toprağa benzer. Çünkü tohum toprağa düşünce biraz sancılı olsa da sonunda kocaman, kökleri sağlam bir ağaca dönüşür, aile bu ağacın temelidir (X, K42).

Aile tohuma benzer. Çünkü toplum bu tohumdan neşv-ü nema bulacaktır (X, E23).

1.2. Y Kuşağındaki Dindar Kişilerin Aile Algısı

Çalışmamızın bir önceki bölümünde aile algısı X kuşağı üyeleri tarafından incelendikten sonra bu bölümde ise Y nesli tarafından incelenecektir. Buna ilişkin, Y kuşağındaki kadın ve erkek katılımcıların “aile” kavramına dair ürettikleri metaforlar Tablo 4’te katılımcı sayısı ve yüzdesiyle beraber sunulmaktadır.

Tablo 4. Y Kuşağındaki Dindar Katılımcıların “Aile” Algısına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	f	%	Metafor	f	%	Metafor	f	%
Ağaç	20	10	Kabuk	2	1	Karınca	1	0,5
Sığınak	11	5,5	Orman	2	1	topluluğu		
Yuva	10	5	Soba	2	1	Kelebek kozası	1	0,5
Kale	8	4	Su	2	1	Köprüünün	1	0,5

Cennet	7	3,5	Vatan	2	1	ayakları		
Nar	7	3,5	Araba	1	0,5	Kurt sürüsü	1	0,5
Ev	6	3	Atom	1	0,5	Kuş tüyü yastık	1	0,5
Zincir	6	3	Bağış kurumu	1	0,5	Küllüye	1	0,5
Bahçe	5	2,5	Bal	1	0,5	Labirent	1	0,5
Çekirdek	5	2,5	Barınak	1	0,5	Liman	1	0,5
Gökyüzü	5	2,5	Bir elin	1	0,5	Mahfaza	1	0,5
Doğa	4	2	parmakları			Maske	1	0,5
Okul	4	2	Çiçek	1	0,5	Meyve kabuğu	1	0,5
Çatı	3	1,5	Çiçek bahçesi	1	0,5	Mücevher	1	0,5
Çınar	3	1,5	Dağ	1	0,5	Öğrenci evi	1	0,5
Deniz	3	1,5	Domino taşları	1	0,5	şakinleri		
Puzzle	3	1,5	Durak	1	0,5	Örülmüş kazak	1	0,5
Sarmaşık	3	1,5	Dünya	1	0,5	Puzzle parçası	1	0,5
Toprak	3	1,5	Elmas	1	0,5	Salata	1	0,5
Yemek	3	1,5	Fanus	1	0,5	Sıradağlar	1	0,5
Ağaç	2	1	Gece	1	0,5	Sobalı ev	1	0,5
kökü			Güneş sistemi	1	0,5	Takım	1	0,5
Ayna	2	1	Halat	1	0,5	Tohum	1	0,5
Elma	2	1	Hava	1	0,5	Tiyatro	1	0,5
Evin	2	1	Hazine	1	0,5	Tuz	1	0,5
temeli			ilaç	1	0,5	Vazo	1	0,5
Evren	2	1	İnsan ruhu	1	0,5	Vücudun	1	0,5

Fotoğraf	2	1	İp	1	0,5	uzuvları		
albümü			Jelibon paketi	1	0,5	Vücut	1	0,5
Gemi	2	1	Kalkan	1	0,5	Yapı taşı	1	0,5
Gökkuşluğu	2	1	Kalp	1	0,5	Yıldız	1	0,5
Güneş	2	1	Kanser	1	0,5	Toplam	200	100

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde Y kuşağındaki katılımcıların "aile" kavramına ilişkin 87 metafor ürettikleri ve bu metaforlara ilişkin 200 görüş belirttikleri görülmektedir. Bu nesilde soyut metaforların sayısı azalmakla beraber, üretilen metafor sayısında ise artış gözlenmiştir. Bu kuşakta da en sık tekrarlayan metafor "ağaç" (20 kişi, %10)'tır. Y kuşağı üyelerinin ürettikleri metaforların benzerlik yönlerine göre 6 kategori elde edilmiştir. Bu kategoriler Tablo 5'te şu şekilde sıralanmaktadır.

Tablo 5. Y Kuşağındaki Dindar Katılımcıların "Aile" Algısına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metafor	f	%
Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile	Nar (6), Zincir (6), Doğa (3), Puzzle (3), Sarmaşık (3), Yemek (3), Ağaç (2), Elma (2), Gökkuşluğu (2), Vatan (2), Bir elin parmakları (1), Domino taşları (1), Ev (1), Halat (1), İp (1), Jelibon paketi (1), Karınca topluluğu (1), Kurt sürüsü (1), Külliye (1), Örülmüş Kazak (1), Puzzle parçası (1), Salata (1), Sıradağlar (1), Takım (1), Vazo (1), Vücudun uzuvları (1), Vücut (1), Yıldız (1)	50	25
Huzur Kaynağı Olarak Aile	Yuva (10), Cennet (7), Bahçe (5), Gökyüzü (5), Ev (4), Deniz (3), Fotoğraf albümü (2), Güneş (2), Orman (2), Soba (2), Araba (1), Bağış kurumu (1), Bal (1), Çiçek (1), Çiçek bahçesi (1), Doğa (1), Durak (1), Elmas (1), Hazine (1),	55	27,5

		Kelebek kozası (1), Kuş tüyü yastık (1), Mücevher (1), Sobalı ev (1)		
Koruyucu Yönüyle Aile		Sığınak (11), Kale (8), Çatı (3), Gemi (2), Kabuk (2), Barınak (1), Dağ (1), Ev (1), Fanus (1), Gece (1), ilaç (1), Kalkan (1), Köprünün ayakları (1), Liman (1), Mahfaza (1), Maske (1), Meyve kabuğu (1)	38	19
Yaşamın Vazgeçilmez UNSURLAR Olarak Aile		Ağaç (17), Çınar (3), Evin temeli (2), Toprak (3), Ağaç kökü (2), Evren (1), Su (2), Dünya (1), Güneş sistemi (1), Hava (1), İnsan ruhu (1), Kalp (1), Tuz (1), Yapı taşı (1)	37	18,5
Toplumun Özü Olarak Aile		Çekirdek (4), Okul (4), Ayna (2), Ağaç (1), Atom (1), Evren (1), Tohum (1)	14	7
Olumsuz Yönüyle Aile		Çekirdek (1), Kanser (1), Nar (1), Öğrenci evi sakinleri (1), Tiyatro (1), Labirent (1)	6	3
Toplam			200	100

Tablo 5'te belirtildiği üzere elde edilen kategoriler sırasıyla “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile”, “Huzur Kaynağı Olarak Aile”, “Koruyucu Yönüyle Aile”, “Yaşamın Vazgeçilmez UNSURLAR Olarak Aile”, “Toplumun Özü Olarak Aile” ve “Olumsuz Yönüyle Aile” şeklindedir. Tüm kategoriler aşağıda ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir.

Bu kuşakta X neslinden farklı olarak “Huzur Kaynağı Olarak Aile”, “Koruyucu Yönüyle Aile” ve “Toplumun Özü Olarak Aile” kategorilerinin daha öncelendiği görülmektedir. Y kuşağında yer alan katılımcılar da X neslinde görüldüğü gibi ailenin birbirine bağlı parçalardan oluşan bir bütün olduğuna ve bu parçalardan bir tanesine zarar gelmesi durumunda ailenin tümünün etkileneceği görüşündedir. Katılımcıların bu duruma yönelik fikirleri “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile” kategorisi bir araya getirilmiştir.

Anne güzel örülmüş bir kazağa benzer. Çünkü tüm ilmekler beraber olduğunda kazak bir işe yarar ve sizi sıcak tutar. Fakat tek bir ilmek kaçarsa gerisi gelir ve elinizde kazaktan bir ip yumağı kalır (Y, K1).

Aile bir külliye benzer. Çünkü külliye bir bütündür fakat farklı özellikteki küçük parçaların oluşturduğu muhteşem bir bütündür. Aile bireylerinden birisi daha fazla dindarlığı ile cami, birisi daha fazla öğretmesi ile medrese, bir diğeri daha fazla yardımseverliği ile belki de bir imârettir. Bu sebeple aile, bence güzel bir külliye örneğidir (Y, K9).

Örneklem grubundaki Y jenerasyonu tarafından ailedeki birlik ve beraberlik duygusuna vurgu yapılmasının ardından ikinci sırada ise ailenin bütün güzel duyguları içinde barındırdığına dikkat çekilmiştir. Bu duruma ilişkin “Huzur Kaynağı Olarak Aile” kategorisi içerisinde katılımcılar, aileyi farklılıklarıyla beraber belli bir ahenge sahip, benzersiz ve düzenli bir yapı şeklinde tanımlayarak buna ilişkin metaforlar üretmişlerdir.

Aile çiçek bahçesine benzer. Çünkü farklılıklara rağmen, beraberken göze hitap eden bir görsel şölendir. Her farklılık kendine has ve güzeldir. Her çiçeğin kokusunun ayrı ve hoş olduğu gibi aile de öyledir (Y, K23).

Aile gökyüzüne benzer. Çünkü gökyüzü kadar eşsizdir. Birçok doğa olayı gerçekleşir orada ama en sonunda hep masmavi berrak bir görüntü kalır, alabildiğince ufukumuzu genişletir (Y, K41).

Aile, ağacı, toprağı ve canlıyı bir arada kılan, birbirleriyle uyum içinde yaşamasını sağlayan doğaya benzer. Çünkü bütün bireyler bir nizam içindedir. Burada yaşanır, öğrenilir, burada ebediyete yol alınır (Y, E36).

Aile huzur ve mutluluğı içinde barındıran bir yapı olmakla birlikte dış etkenlere karşı bir sığınak vazifesi de görmektedir. Y kuşağındaki dindar katılımcıların geliştirdiğı metaforlardan hareketle oluşturulan üçüncü kategori ise “Koruyucu Yönüyle Aile” dir. Elde edilen metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde bu kuşağın da aile içerisinde kendilerini güvende hissettikleri tespit edilmiştir.

Anne maskeye benzer. Çünkü seni virüslerden, her türlü kötülükten korumaya çalışır. Bazen arkasında gizlenirsin, bazen onunla daha güvende hissedersin (Y, K27).

Aile gemiye benzer. Çünkü o gemiye binen, dışarıdaki kötü dalgalardan kurtulur ve güvenli bir limana erişir (Y, K40).

Anne köprüünün ayaklarına benzer. Çünkü eğer köprüünün ayakları düzgün inşa edildiyse, sert rüzgarlara, afetlere rağmen ayakta kalır ve topluma hizmet etmeye devam eder (Y, E44).

Çalışmamızdaki yer alan diğer tüm nesillerde olduğu gibi bu kuşakta da ailenin insan yaşamındaki mecburi gerekliliği “Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile” kategorisinde ele alınmıştır. Katılımcı ifadelerinde de görüldüğü üzere kişilerin ve toplumun ayakta kalması ve ailenin devamlılığıyla ilişkilendirilmiştir.

Aile evin temeline benzer. Çünkü evin temelinde olduğu gibi aile de toplumu ayakta tutar. Sağlam temeller kurabilme ümidiyle (Y, K17).

Aile ağaç köküne benzer. Çünkü kök ne kadar sağlamsa ağaç ve yapraklar da o kadar gürlü olur (Y, K58).

Örneklem grubunda yer alan Y kuşağı, ürettikleri bazı metaforlarla ailenin toplumun temel yapı olduğuna dikkat çekmiş ve buna yönelik “Toplumun Özü Olarak Aile” kategorisi oluşturulmuştur. X neslinde olduğu gibi bu jenerasyonda da aile en fazla “çekirdek” metaforu ile özdeşleştirilerek, katılımcılardan biri tarafından “Aile çekirdeğe benzer. Çünkü bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en temel ögedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçların karşılandığı birincil yer ve çevredir” (Y, K41) şeklinde ifade edilmiştir.

Y kuşağı üyelerinin “sorumsuz, sevgisiz ve içten olmayan bir birliktelik” olarak tanımladıkları aile kavramına dair negatif söylemler, “Olumsuz Yönüyle Aile” kategorisi altında bir araya getirilmiştir. Katılımcılar bu kategori içerisinde aileyi “Aile kanser gibidir. Çünkü kendilerini yetiştirmemiş ve sorumluluk duygusunu bilmiyorlardır. Sadece zehirlemesini bilirler” (Y, K4), “Aile nara benzer. Çünkü dışı bir gözükür, içi bin sıkıntılıdır” (Y, K26), “Aile zoraki bir arada yaşanan öğrenci evi sakinlerine benzer. Çünkü kimse kimseyi sevmiyor” (Y, K29), “Aile tiyatroya benzer. Çünkü rol yaparsın” (Y, K85) ifadeleriyle açıklamaya çalışmışlardır.

Y kuşağının içinde buldukları dönemde, ailelerin çoğunlukla ataerkil zihniyete sahip olması ve geleneksel aile yapısının devam ettirilmesi, ailede ortaya çıkan sorunların kaynağı olarak değerlendirilebilir.

1.3. Z Kuşağındaki Dindar Kişilerin Aile Algısı

Yeni dünyanın bilgi teknolojileri içinde yetişen bu kuşak üyeleri, özgürlüğüne oldukça düşkün, bireyselliği önceleyen, gerçek yaşamdan ziyade sosyal medyada görünürlük kazanmaya çalışan, aile içinde asosyal ve apolitik kişiliğe sahip, sabırsız ve rekabetçi bireylerdir. Özellikle günümüzde, dijitalleşmenin de etkileri bağlamında bu jenerasyonda gündelik yaşam pratikleri ve sosyal ilişkiler dönüşüme uğramış, bu da öncelikle aileyi etkilemiştir. Bu kuşağın en temel sorunlarından biri, aile içerisinde kendini yalnız hissetmesi, anne-babası tarafından davranışlarının olumsuz nitelendirilmesidir (Duman, 2021, Kurttaş, 2025).

Sümer ve arkadaşlarının (2010) ülkemizde ebeveynlerin tutum ve davranışlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini ele aldıkları çalışmada, sıcak ve samimi bir aile ortamında büyüyen çocukların, daha olumlu psikolojik özellikler taşıdıkları görülmüştür. Bununla beraber bu kuşağın aile algısı, bireylerinin dindarlık düzeyini oldukça etkilemektedir. Pehlivan (2002)'in 14-17 yaş grubuna sahip öğrencilerle gerçekleştirdiği araştırmasında da öğrencilerin dini tutum ve davranışları noktasında en fazla ebeveynlerinin etkili olduğu saptanmıştır. Ortaya çıkan bu durum, bu jenerasyonun aileye olan yaklaşımının ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Buna ilişkin, katılımcıların ürettikleri metaforlar Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Z Kuşağındaki Dindar Katılımcıların “Aile” Algısına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor	f	%	Metafor	f	%	Metafor	f	%
Ağaç	20	10	Tuz	2	1	Kedi yuvası	1	0,5
Ev	13	6,5	Yemek	2	1	Kuş yuvası	1	0,5
Çiçek	10	5	Ağaç dalı	1	0,5	Kutup yıldızı	1	0,5
Su	9	4,5	Araba	1	0,5	Meşe	1	0,5
Zincir	8	4	Arı kovanı	1	0,5	palamutu		

Bina	7	3,5	Bahçe	1	0,5	Mıknatıs	1	0,5
Nefes	7	3,5	Beton	1	0,5	Ordu	1	0,5
Kale	6	3	Birlikte duran	1	0,5	Orman	1	0,5
Et ile tırnak	6	3	çubuklar			Saat	1	0,5
Yuva	6	3	Cemaat	1	0,5	Sandık	1	0,5
Bir elin parmakları	5	2,5	Çiçek demeti Değerli taşlar	1	0,5	Sokak lambası	1	0,5
Dünya	5	2,5	Dost	1	0,5	Takım	1	0,5
Yapboz	5	2,5	Eczane	1	0,5	Tatlı ekşi	1	0,5
Yıldız	5	2,5	Ekmek	1	0,5	jelibonlar		
Ağacın kökleri	4	2	Ekosistem Elma	1	0,5	Temel yapı taşı	1	0,5
Çatı	4	2	Elmas	1	0,5	Toprak	1	0,5
Çınar	4	2	Fidan	1	0,5	Tren	1	0,5
Gökkuşağı	4	2	Film	1	0,5	Tuğla	1	0,5
Sarmaşık	4	2	Gökyüzü	1	0,5	Virüs	1	0,5
Ayna	3	1,5	Gölge	1	0,5	Vücudu	1	0,5
Devlet	3	1,5	Güneş	1	0,5	oluşturan		
Kitap	3	1,5	Güvenlik	1	0,5	system		
Sığınak	3	1,5	görevlisi			Yorgan	1	0,5
Vücut	3	1,5	“İlk neden”	1	0,5	Yün yumağı	1	0,5
Yaprak	3	1,5	Kalkan	1	0,5	Toplam	200	100
Evin kolonları	2	1	Karınca yuvası	1	0,5			

Tablo 6'daki verilere göre, katılımcıların "aile" kavramına yönelik 72 metafor ürettikleri ve bu metaforlara ilişkin 200 görüş belirttikleri görülmektedir. Araştırmamıza dahil olan üç dindar kuşakta da "aile" tanımlanırken en çok "ağaç" metaforunun kullanıldığı tespit edilmiştir.

Z kuşağındaki katılımcıların ürettikleri metaforlar, taşıdıkları benzer özellikler ve katılımcı açıklamalarına göre 5 kategori altında ele alınmıştır. Bu kategoriler, temsil ettikleri metaforlarla birlikte Tablo 7'de şöyle sıralanmaktadır.

Tablo 7. Z Kuşağındaki Dindar Katılımcıların "Aile" Algısına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metafor	f	%
Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile	Ağaç (16), Zincir (8), Et ile tırnak (6), Ev (5), Bir elin parmakları (5), Yapboz (5), Sarmaşık (4), Vücut (3), Yaprak (3), Ağaç dalı (1), Arı kovanı (1), Birlikte duran çubuklar (1), Çiçek demeti (1), Ekosistem (1), Elma (1), Kitap (1), Meşe palamutu (1), Ordu (1), Orman (1), Takım (1), Tatlı ekşi jelibonlar (1), Tren (1), Yıldız (1), Yün yumağı (1)	70	35
Huzur Kaynağı Olarak Aile	Çiçek (10), Ev (6), Yuva (6), Ağaç (4), Gökkuşağı (4), Yıldız (4), Ayna (3), Kitap (2), Yemek (2), Bahçe (1), Cemaat (1), Değerli taşlar (1), Dost (1), Elmas (1), Gökyüzü (1), Güneş (1), Kedi yuvası (1), Kutup yıldızı (1), Mıknatıs (1), Yorgan (1)	52	26
Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile	Su (9), Nefes (7), Dünya (5), Ağacın kökleri (4), Evin kolonları (2), Tuz (2), Beton (1), Eczane (1), Ekmek (1), Fidan (1), "İlk neden" (1), Saat (1), Temel yapı taşı (1), Toprak (1), Tuğla (1), Vücudu oluşturan sistem (1)	39	19,5

Koruyucu Yönüyle Aile	Bina (7), Kale (6), Çatı (4), Çınar (4), Devlet (3), Sığınak (3), Ev (2), Gölge (1), Güvenlik görevlisi (1), Kalkan (1), Karınca yuvası (1), Kuş yuvası (1), Sandık (1), Sokak lambası (1)	36	18
Olumsuz Yönüyle Aile	Araba (1), Film (1), Virüs (1)	3	1,5
Toplam	77	200	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi metafor çeşitliliği bakımından kategoriler; “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile”, “Huzur Kaynağı Olarak Aile”, “Yaşamın Vazgeçilmez unsuru Olarak Aile”, “Koruyucu Yönüyle Aile” ve “Olumsuz Yönüyle Aile” şeklinde sıralanmıştır. Oluşturulan kategoriler aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bu kuşakta diğer iki nesilden farklı bir biçimde “Toplumun Özü Olarak Aile” kategorisine yer verilmediği saptanmıştır. Bu kuşakta, köyden kente göçlerle beraber geleneksel ailenin çekirdek ailelere evrilmesi, eğitim seviyesinin yükselmesi ve kadının iş hayatına dahil olması dolayısıyla ailede birlik duygusunun zayıflaması, özgürlük ve bireysellik düşüncesinin ön planda olması sebebiyle bu jenerasyonun, aileyi bu şekilde tanımlamaması olağan bir durum olarak görülebilir (Akduman & Hatipoğlu, 2021). Bununla beraber Z nesli üyeleri aynı kavramın farklı özelliklerine dikkat çekerek fikir beyan etmişlerdir. Mesela “ağaç” metaforunun hem “Huzur Kaynağı Olarak Aile” hem de “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile” kategorisi içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Dindar X ve Y kuşağında olduğu gibi bu nesil tarafından da aile kurumunun en fazla parçalanamaz bir bütün oluşuna dikkat çekilmiş ve bu duruma ilişkin “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile” kategorisi geliştirilmiştir. Katılımcılardan bazıları bu birlikteliğin aileye güç kattığına dair şu açıklamalarda bulunmuştur.

Aile bir elin parmaklarına benzer. Çünkü biri eksilse, zarar görse tüm parmaklar aynı acıyı çeker. Eksilen parmak yüzünden düzen bozulur, tek başına iş göremez hale gelir (Z, K11).

Aile kitaba benzer. Çünkü kitapta bulunan apayrı karakterlerin ve sahip oldukları kişiliklerin kitabın sonunda aynı yola ve aynı sonuca bağlanması gibi. Her ne yaşamış olursak olalım, hep bir olur, birlik oluruz (Z, K13).

Aile zincir halkasının bütünlüğüne benzer. Çünkü aileden bir halka çıksa yapı bozulur (Z, E57).

Toplumsal zemine taşınmayan ve herkesle paylaşılmayan sıkıntı, keder, sevinç ve mutluluk gibi tüm duygular aile içerisinde paylaşılmaktadır (Turğut, 2017). Örneklem grubundaki Z jenerasyonunda da Y neslinde görüldüğü gibi ikinci sırada “Huzur Kaynağı Olarak Aile” kategorisi bulunmaktadır. Katılımcılar bu kategoriye ilişkin çoğunlukla “huzur, şefkat, sevgi ve sadakat” gibi duygulara dayalı tanımlamalar yapmışlardır.

Aile cemaate, sevilen topluluğa benzer. Çünkü yanında huzur bulduğun, onlarla hayatın daha güzel geçtiği, arkanda onların desteğini hissettiğin ve Allah Teala'nın senin için seçtiği özel insanlardan oluşan topluluktur (Z, K20).

Aile eve benzer. Çünkü eve gittiğimizde içimiz huzurla dolar, rahatlarız. İçimizdeki bütün sıkıntıları orada dökeriz, orada yaşarız. Hayatımızın çoğunu orada geçiririz. Aile bizi toparlar, devam ettirir. Bunu yaptıkları yegâne yer evdir. Ev yıllar geçtikçe eskir. Aile de yıllar geçtikçe eskir ama gönüldeki sevgi ve sadakat hep tazedir (Z, E54).

Modern dünyanın teknolojik koşullarını yaşamının ana kaynağı haline getiren bu neslin tüm bireysellik söylemlerine rağmen, aileyi yaşamın merkezi olarak nitelendirmeleri araştırmamız açısından dikkat çekici bir bulgudur. Z kuşağı üyelerinden bazıları, bu durumu “Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile” kategorisi altında “Aile nefes alıp vermeye benzer. Çünkü yokluğuyla baş edilmez, varlığı yaşatır” (Z, K21), “Aile toplum için felsefedeki "ilk neden"dir. Çünkü aile insanların ilk örgütlenmesi, topluluğun ve toplumun örgütlenmesinin ise yapıtaşıdır. Aile karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir kurumdur. Sürekli olarak da genişleme eğilimindedir. İlk aileden bugüne dek genişleyen ve farklı gen havuzlarına sahip farklı yapılar olan aileler, insanlık tarihindeki medeniyetlerin kurulmasını sağlamıştır. Zira devlet ve topluma kıyasen bir taban örgütlenmesi sayılan bu altyapı kurumu, toplumun işleyişinde etkili olan

üstyapı kurumlarının ne tür koşullar üzerinde belirlenim sağlayacağını, yani muhtevasını belirler” (Z, E28) açıklamalarıyla dile getirmiştir.

Çalışmamızda yer alan tüm nesiller için ortak olan bulgulardan birisi de, tüm kavramların koruyuculuk faktörüne bağlı olarak ele alınmasıdır. Örneklem grubundaki Z kuşağının geliştirdiği metaforlardan hareketle “Koruyucu Yönüyle Aile” kategorisi oluşturulmuştur. Aile içerisinde kendilerini güvende hisseden bu kuşağın ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Aile bir kalkana benzer. Çünkü dışarıdan gelen her türlü felakete, kötülüğe karşı ailede verilecek doğru bir eğitimle dışarının tehlikelerinden birlikte korunurlar (Z, K25).

Aile تنها bir bölgedeki sokak lambasına benzer. Çünkü tehlikede ve yalnız hissettiğimizde bize güven verir (Z, K94).

Aile karınca yuvasına benzer. Çünkü her bir üye diğer üye için çalışır, korur, desteğini esirgemez (Z, E44).

Dindar Z jenerasyonunun kendini ve çıkarlarını merkeze alan, bireyselliğin baskın olduğu bir yaşam tarzını benimsemeleri, aile ve akraba ilişkileri başta olmak üzere toplumsal bağlarda çeşitli zayıflamalar meydana getirmiştir (Ünal, 2025). Dolayısıyla bu nesildeki katılımcılardan bazıları da ailenin negatif yönlerine vurgu yapmış ve bu duruma dair görüşlerini “Olumsuz Yönüyle Aile” kategorisi altında “Aile virüse benzer. Çünkü hep olan, zararlı olsa dahi devam edendir” (Z, K28), “Aile filme benzer. Çünkü sonu yok ama hep tekrar” (Z, K45), “Aile arabaya benzer. Çünkü en ufak olumsuzlukta hareket etmeyi bırakır, aile dağılır” (Z, E1) ifadeleriyle dile getirmiştir.

Çalışmamızda elde edilen bulgulardan hareketle, geleneksel aile yapısından farklı biçimde, kitle kültürünün etkisinde ve farklı nesillerle bir arada büyüyen Z kuşağının gerek aile gerekse toplumda bazı sorunlar yaşamaları beklenen bir durumdur.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı toplumumuzda X, Y ve Z kuşağındaki dindar bireylerin aile kavramına olan bakış açısının metaforlar aracılığıyla ele alınıp değerlendirilmesi, bu kavrama ilişkin nesiller arası bir değişim yaşanıp yaşanmadığının incelenmesi ve şayet bir değişim söz konusuysa bunun nasıl bir süreç izlediğinin ortaya konmasıdır.

Çalışmanın temel araştırma konusu aile kavramının incelenmesine dayandığı için çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden metafor analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini İstanbul ve Erzincan illerinde ikamet eden, X (43-57 yaş), Y (23-42 yaş) ve Z (18-22 yaş) kuşağına mensup, kendini dindar olarak tanımlayan, 300 kadın ve 300 erkek olmak üzere toplam 600 kişi oluşturmaktadır. X, Y ve Z kuşağı içerisinde seçilen katılımcılar amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir ve araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Çalışmada kullanılacak veri toplama formları katılımcılara çevrimiçi ortamda ulaştırılmış ve ortaya çıkan veriler içerik analizi yöntemiyle yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmamızda X, Y ve Z kuşağına mensup dindar kişilerin aile algısına yönelik bakış açıları ele alındığında X kuşağı tarafından 67, Y kuşağı tarafından 87 ve Z kuşağı tarafından 72 metafor üretildiği tespit edilmiştir. Araştırmamıza dahil olan tüm kuşaklar aileyi “ağaç” metaforuyla açıklamaya çalışmıştır. Bu metafor farklı açılardan değerlendirmeye tabi tutulsa da temel olarak ağacın yaprakları, dalları ve kökleriyle birbirine ayrılmaz şekilde bağlanmasıyla aile bütünlüğü ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Ceylan (2016)’ın çalışmasında da ailenin en fazla doğaya ait bir nesneyle tanımlanması ve en sık “ağaç” metaforunun tercih edilmesi çalışmamızla uyum göstermektedir.

X ve Y nesli tarafından geliştirilen metaforlar 6, Z kuşağı tarafından üretilenler ise 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Kuşaklara göre sıralamaları değişim göstermekle beraber tüm nesillerde ortak kategoriler “Ayrılmaz Bir Bütün Olarak Aile”, “Huzur Kaynağı Olarak Aile”, “Yaşamın Vazgeçilmez Unsuru Olarak Aile”, “Koruyucu Yönüyle Aile”, “Toplumun Özü Olarak Aile”, “Olumsuz Yönüyle Aile” olarak karşımıza çıkmakta, sadece Z kuşağında aile “Toplumun Özü” şeklinde nitelendirilmemektedir. Bizim çalışmamızda elde edilen kategorileri destekler şekilde Akçay (2020)’in araştırmasında da aile birliğine ilişkin “Birbirini Tamamlayan, Destek Sağlayan, Kılavuzluk Eden, Mutlu Ortam” kategorilerinin geliştirildiği görülmüştür. Benzer biçimde Duman (2021)’in çalışmasında da katılımcıların ağırlıklı olarak ailenin önemine dikkat çeken ve geleneksel aile yapısını ortaya koyan yanıtlar vermesi araştırmamızla uyum göstermektedir. Göcen’in (2014) çalışmasında da anne babanın, şükür ve minnettarlık duygusuna yer verilen en önemli kesim olarak nitelendirilmesi, araştırmamızın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Çalışmamızda ortaya çıkan bulgulara göre ailenin en fazla ayrılmaz bir bütün olarak tanımlandığı, herhangi birine zarar gelmesi halinde aile bütünlüğünün bozulacağı düşüncesinin baskın olduğu anlaşılmakta, katılımcıların ise aile içinde kendilerini huzurlu ve korunaklı hissettikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmamızın örneklem grubunun İslam dinine mensup olduğunu düşündüğümüzde, kadın ve erkeğin birbirini tamamlayarak bir yuva kurmasından hareketle katılımcıların bu metaforları geliştirmesi olağandır. Kur'an'da da "Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık" (Zariyat 51/49) ve "Onlar (hanımlarınız) sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz" (Bakara, 2/187) ayetleri ve "Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarısıdır" (Ebu Davud, Taharet, 94) hadisi bu durumu destekler niteliktedir. Katılımcıların dindar bireyler olduğu düşünüldüğünde bu metaforların kullanılması oldukça anlamlıdır.

Güler (2016)'in annelerle gerçekleştirdiği araştırmasında da annelere en fazla ailelerin ve eşlerin destek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde Gügen (2019)'in anne adaylarıyla gerçekleştirdiği araştırmasında da, eş ve aile desteğinin hayat memnuniyeti ve psiko-sosyal sağlığı etkileyen faktörlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle bu araştırma sonuçlarıyla çalışmamızın bulgularının paralellik gösterdiği söylenebilir.

"Huzur kaynağı Olarak Aile" kategorisinde tüm nesillerde İslam'da ailenin kişiye huzur ve ferahlık sunması ile katılımcıların ifadeleri uyumludur. Nitekim İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an'ı Kerim'de de "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır" (Rum 30/21) ve "Allah, size evlerinizi huzur ve dinlenme yeri yaptı. Hayvanların derilerinden gerek göç gününüzde gerek ikamet gününüzde kolayca taşıyacağınız evler; onların yünlerinden, yapağlarından ve kıllarından bir süreye kadar yararlanacağınız ev eşyası ve geçimlikler meydana getirdi" (Nahl 16/80) ayetleri bu durumu vurgular niteliktedir. Bununla birlikte dindar Y ve Z kuşağında ikinci sırada ailenin huzur kaynağı oluşu öncelenirken, X neslinde ise yaşamın vazgeçilmez unsuru oluşuna yer verilmiştir. Dolayısıyla dindar X kuşağının, diğer nesillere göre temelde ailenin varlığına daha çok ihtiyaç duyduğu anlaşılabilir. X kuşağında aile kurmak sosyal bir sorumluluk şeklinde, Y ve Z neslinde ise tercihe dayalı bir yönelim olarak nitelendirilmiş olabilir.

Y ve Z kuşağındaki kişilerde ailenin olumsuz yönüne en son sırada yer verilirken, X neslinde ise sonuncu olarak toplumun özü oluşuna değinilmiştir. Bundan hareketle X kuşağı için aile kişinin kendi seçimine dayanmadığı için olumsuzlukların öne çıkması daha kolaylaşırken, Y ve Z kuşağı için bireysel seçimlerinin bir sonucu olarak daha az olumsuzluk barındırabileceği düşünülebilir. Çalışmamıza benzer biçimde Dilekli (2019)'nin kendini dindar olarak tanımlayan gençlerle gerçekleştirdiği araştırmada da katılımcıların aile algısına ilişkin olumsuz görüşlere sahip olması dolayısıyla dindar gençlerin aile algısında bazı çözümler yaşandığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızda elde edilen metaforlarda da görüldüğü üzere, “aile” kavramı dindar katılımcılar için oldukça önemlidir. Bu önem de ağırlıklı olarak, “çiçek”, “güneş”, “dağ”, gibi doğadaki varlıklar üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışma grubunun dindar kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde, ayet ve hadisler çerçevesinde metafor geliştirmiş olabilecekleri muhtemeldir. Bununla beraber ebeveynlere güvenli bağlanma ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasındaki bağlantı ele alındığında, kuşakların “aile”ye dair geliştirdikleri metaforlarla Tanrı'ya bağlılıkları hususunda oldukça önemli etkilerinin olduğu çıkarımı yapılmıştır. X, Y ve Z kuşağındaki katılımcıların, araştırılan bu kavrama ilişkin ağırlıklı olarak olumlu söylemlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde yapılan çalışmalarda da aile kavramına yönelik benzer metaforlar ve kategoriler kullanılarak ailenin önemi vurgulanmıştır (Baltacı, 2015; Ceylan, 2016; Aynacı, 2025; Bozkurt & Evren, 2025).

Bu kavram üzerine üretilen metaforların çeşitliliğin fazla olması, katılımcıların farklı görüş ve yaşanmışlıklarının neticesi olarak değerlendirilebilir. Ek olarak nesiller boyunca “dağ” ve “ağaç” gibi bazı metaforların değişmeden devam etmesi, bu metaforların kökleşmiş birer arketip olduğu izlenimi vermektedir. Çalışmamızda ortaya çıkan veriler ışığında, dindar kuşakların aile algısını incelemek için metaforların güçlü birer veri toplama aracı olduğu tespit edilmiştir.

Sınırlılıklar ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Bu araştırmanın örneklemini yalnızca İstanbul ve Erzincan illeriyle sınırlıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı coğrafyalar dahil edilerek araştırma örneklemini genişletilebilir. Araştırma verileri katılımcılara online ortamda Google Formlar aracılığıyla iletilmiştir. Sonraki çalışmalar, yüz yüze ortamlarda farklı veri toplama teknikleri kullanılarak hazırlanabilir. Araştırmada “dindar”

tanımı katılımcının beyanına dayanmaktadır. Nitekim psikolojik bütün ölçümler kişilerin kendi ifadelerine dayanır. Bu, Likert'te 5'li ölçekle de yapılırsa, tek bir soruyla kişiye kendiyile alakalı dindarlık algısı da sorulsa, kişiler kendi tutumlarını kendi beyanlarıyla belirledikleri için ölçekteki de öznel dindarlık sorusu da birer algıdır. Bu nedenle bu çalışmada kişilerin kendi dini yönelimleri, kendi beyanlarına bağlı olarak ölçülmüştür. Bu durum bir başka çalışmada dindarlık ölçeği eklenerek de ölçülebilir. Bunlara ek olarak (i) Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda "aile" kavramının ek kavramlar eklenerek, konuya yeni perspektifler sağlanabilir. (ii) Bu konuyla ilişkin yapılacak araştırmalara, çeşitli bağımsız değişkenler dahil edilerek yeniden değerlendirilebilir. (iii) Aileye ilişkin bu algının zamana bağlı olarak dönüşüme uğrayacağı varsayıldığında, aynı çalışma grubuyla bu kavrama ilişkin algı yeniden değerlendirilerek boylamsal bir araştırma yapılabilir. (iii) Dindar olan örneklem grubuna dindar olmayan kişiler de eklenerek karşılaştırmalı bir araştırma yapılabilir. (iv) Gelecekte yapılacak olan araştırmalara farklı jenerasyonlar dahil edilerek araştırmanın örneklemini genişletilebilir.

Kaynakça

- Abay, A., & Demir, S. A. (2014). Belli parametrelere göre kuşaklararası sosyal değişme (Aile değerleri üzerine bir karşılaştırma). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(1), 125-151.
- Aka, B. (2018). Bebek patlaması, x ve y kuşağı yöneticilerin örgütsel bağlılık düzeylerinin kamu ve özel sektör farklılıklarına göre incelenmesi: bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 118-135.
- Akduman, G., & Hatipoğlu, Z. (2021). Kim bu z kuşağı?. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 5(9), 203-226.
- Akçay, M. M. (2020). Sosyal bilgiler ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin aile birliğine önem verme değerinin metaforlar yoluyla incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi].
- Alp, A. (2024). Toplumsal değişim sürecinde aile. *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7), 43-60. <https://doi.org/10.69787/bitigefd.1443004>
- Aybey, S. (2018). Din eğitiminde verimliliği sağlayan önemli bir etken: din dili. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(1), 165-182.
- Ayhün, S. E. (2013). Kuşaklar arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-112.
- Aynacı, C. (2025). X, Y ve Z kuşaklarında aile algısı: metaforik temsillerin karşılaştırmalı analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Aile Yılı Özel Sayısı), 60-95.
- Ayten, A. & Yıldız, R. (2016). Dindarlık, hayat memnuniyeti ilişkisinde dinî başa çıkmanın rolü nedir? Emekliler üzerine bir araştırma. *Dinbilimleri Journal*, 16(1).
- Baltacı, Ö. (2015). Evli bireylerin “aile” ve “evlilik” kavramlarına yönelik metaforik algılarının bağlanma stillerine göre değerlendirilmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 6 (21), 223-243.
- Baş, G., & Kıvılcım, Z. S. (2019). Türkiye’de öğrencilerin merkezi sistem sınavları ile ilgili algıları: bir metafor analizi çalışması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 639-667.

- Bozkurt, R., & Evren, M. (2025). Evliliğin eşliğindeki gençlerin bekârlık, evlilik ve aile metaforu üzerine bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(Aile Özel Sayısı), 383-402.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ceylan, A. (2016). Aile kavramına ilişkin metaforik algıların belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Eğiten Kitap
- Çelik, C. (2010). Değişim sürecinde türk aile yapısı ve din. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (08), 25-35.
- Dilekli, Z. (2019). Kendini dindar olarak tanımlayan gençlerin aile algısı üzerine sosyolojik bir araştırma: Afyonkarahisar ili örneği [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi].
- Duman, M. Z. (2021) Üniversitede okuyan z kuşağının değişen aile algısı ve aile içi ilişkilerde yaşadığı sorunlar. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(1), 20-36.
- Ercan, R. (2014). Anne babaların günümüzde sahip olduğu çocuk imgeleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 30(1).
- Ekşili, N., & Antalyalı, Ö. L. (2017). Türkiye’de y kuşağı özelliklerini belirlemeye yönelik bir çalışma: okul yöneticileri üzerine bir araştırma. *Humanities Sciences*, 12(3), 90-111.
- Epik, M. T., Çiçek, Ö., & Altay, S. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58.
- Eyce, B. (2000). Tarihten günümüze türk aile yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-244.
- Göcen, G. (2014). *Şükür -Pozitif psikolojiden din psikolojisine köprü*. DEM Yayınları.
- Gügen, B. (2019). Gebelik sürecindeki kadınlarda manevi iyi oluş ile hayat memnuniyeti ilişkisi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Gül, E. (2024). Geleneksel toplumdan modern topluma ailenin dönüşümü [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

- Güler, D. S. (2016). Annelerin algıladıkları sosyal destek ve annelik deneyimleri arasındaki ilişki [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Güneş, A., & Fırat, M. (2016). Açık ve uzaktan öğrenmede metafor analizi araştırmaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 115-129.
- İhtiyar, B. (2024). Modernleşme bağlamında türk dizilerinde ailenin dönüşümü [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Kodan Çetinkaya, S. (2014). Öğrencilerinin kendi mesleklerine ilişkin algılarının metafor analizi ile incelenmesi. *Pamukkale University Journal of Education*, (36).
- Kurt, A. (Ed.). (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kurtdaş, E. M. (2025). Dijitalleşme ve ailenin dönüşümü. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Aile Yılı Özel Sayısı), 253-286.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam yayıncılık.
- Miles, M. B. Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd ed). Sage.
- Neuman, W. L. (2009). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar: 1. cilt*. Yayıncısı.
- Ng, E., Lyons, S., ve Schweitzer, L. (2012). Managing the new workforce. in managing the new workforce. *Edward Elgar Publishing*, Inc. <https://doi.org/10.4337/9780857933010>
- Pehlivan, Ö. (2002). Bireyin dini tutum ve davranışlarına etki eden anne baba davranışları ve diğer çevre faktörleri (14-17 yaş grubu) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi].
- Saban, A. (2008). İlköğretim 1. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Sarı, İ., Sağ, S., & Öztürk, G. (2025). "Antrenör orkestra şefi gibidir": sporcu ebeveynlerinin antrenöre yönelik algılarının metafor analizi ile incelenmesi. *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 14 (4), 507-517.

- Sümer, N., Aktürk, E. G., Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Strauss, W., Howe, N. (1991). *Generations: the history of america's future, 1584 to 2069*. William Morrow & Co.
- Şimşek, A. (Ed.). (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tunç, İ. (2024). Sekülerleşme bağlamında ailenin dönüşümü: kuşaklar arası bir araştırma. [Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].
- Turğut, F. (2017). Tarihsel süreçte aile kurumunun dönüşümü ve geleceğine yönelik çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 93-117.
- Türk Dil Kurumu (2025). *Kuşak*, 3 Haziran 2025 tarihinde <http://sozluk.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Twist, A. V. E. D., & Newcombe, S. (2021). “Strauss-Howe generational theory.” In James Crossley and Alastair Lockhart (eds.) *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*.
- Uğur, G. (2023). Kuşaklararası farklılaşma: x-y-z kuşaklarının iş-aile çatışması ve liderlik tutumlarının karşılaştırmalı analizi [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].
- Ünal, V. (2025). *Modern Toplumda Aile ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler*. Yıldırım, M. A. & Maşkaraoğlu, S. (Ed.). *Abdullah Enverî anısına şehir ve kimlik* (s. 195-200). Kilis 7 Aralık Üniversitesi.
- Yalçın, S. (2025). Sekülerleşme olgusu bağlamında ailenin geleceği. *Din Sosyolojisi Araştırmaları*, 5(8), 58-73.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N., Özer, E., & Fettahoğlu, R. (2020). Sağlık yöneticisi kavramına ilişkin bir metafor analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 115-124